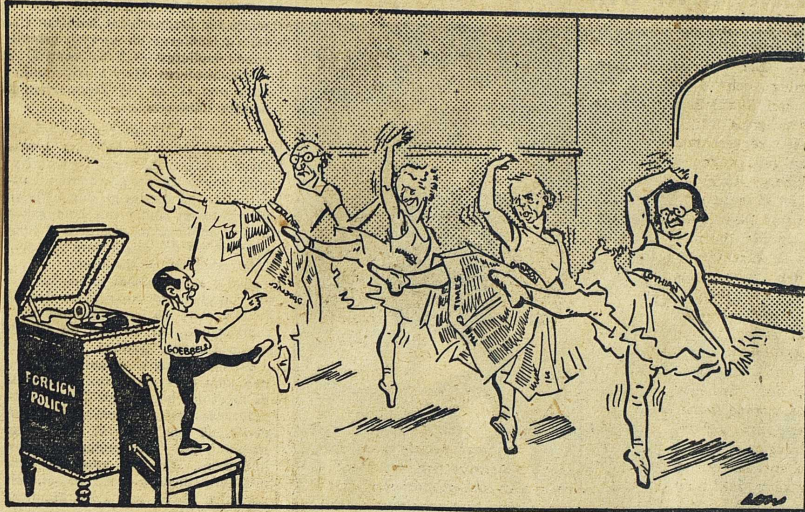

5/6

TIMES HISTORIA

"Systerrarna Darrs balett, 1938". Efter Goebbels taktpinne dansar från vänster Garvin i Observer, lady Nancy Astor, Dawson i Times och lord Lothian.

SEDAN I HÖSTAS har utmärkta monografier publicerats om två av världens mest betydande tidningar, Times i London och dess namne i New York. Metoden och synpunkterna vid utarbetandet av de båda skildringarna har varit högst olika. *Meyer Bergers The Story of The New York Times 1851—1951* (refererad i Dagens Nyheter av Sven Åhman den 14/10 1951) behandlar främst nyhetstjänsten och de mest ryktbara reportagen; framställningen är briljant i sin koncentration och sin romantiska iver; för tidningens hundraåriga historia åtgår knappa 600 sidor. Det nyss utkomna arbetet om den ursprungliga Times (*The 150th Anniversary and Beyond 1812—1948, The Office of The Times*, pris 50 shilling) är den fjärde och sista delen av det stora verk som ägnats tidningen. Det är i själva verket blott tjugusju år som de

mer än tusen sidorna gäller; boken slutar, bortsett från några personalnotiser, vid det andra världskrigets utbrott. I förgrunden står dels äganderättsförhållanden och relationerna mellan ägare och redaktion, dels och framför allt tidningens politiska insatser. Om det inre arbetet och om nyhetstjänsten får man veta ganska litet. Men genom sina grundliga redogörelser och sina mästerliga analyser står denna monografi i en klass för sig; den är utan tvivel den märkligaste bok som ägnats en tidning, och från allmänt historisk synpunkt ger den mycket nytt av det största intresse.

Times grundades år 1785 och nådde redan några årtionden in på 1800-talet en ledande ställning. Tidningen ägdes till 1908 av familjen Walter, som emellertid lämnade den utsedde chefredaktören full politisk handlingsfrihet; under ledning av Thomas Barnes (1817—1841) och John Deane (1841—1877) blev Times berömd i och utanför England. År 1908 förvärvade tidningskungen lord Northcliffe aktiemajoriteten, och särskilt efter 1912, då han stärkt sin ställning i företaget, sökte han under ständiga

konflikter med redaktionen bli tidningens verkliga chef. Striderna mellan Northcliffe och redaktörerna Geoffrey Dawson (1912—1919) och Wickham Steed (1919—1922) är dramatiska och lärorika kapitel i journalistikens historia. Vid Northcliffes död 1922 köptes tidningen av familjen Walter, som alltid bevarat en betydande aktiepost, med stöd av kapitalisten John Jacob Astor. Samtidigt upprättades ett slags stiftelse — med bland andra Englands överdomare och chefen för Bank of England i styrelsen — som fick rätt att pröva alla aktieöverlåtelser i syfte att upprätthålla "Times bästa traditioner och politiska oberoende". Ledningen av tidningen återgick helt till redaktören; Dawson kom tillbaka och tjänstgjorde som tidningens chef 1922—1941. Till nyheterna i det nu utgivna arbetet hör att Lloyd George, vars koalitionsregering vid Northcliffes död lutade mot sitt fall, var kandidat till redaktörsposten; om Northcliffes bror lord Rothermere lyckats att inköpa tidningen hade sannolikt denna plan förverkligats.

Tidningens upplaga har under senare tid inte varit betydande i jämförelse med Daily Mail, Daily Express, Daily Telegraph, News-Chronicle, Daily Herald och andra masspublikationer. År 1913 såldes genomsnittligt mindre än 50.000 exemplar. Då priset sänktes från tre pence till en penny 1914 tredubblades upplagan, och i början av första världskriget nådde den sig 300.000; under mellankrigsperioden fluktuerade den kring 150.000.

Hur har Times fått sin stora betydelse, sin under långa skeden enastående auktoritet? Det första svaret på frågan är att tidningen haft en läsekrets av ovanligt hög klass; tyvärr finns inga uppgifter om dess sammansättning, men det är utan vidare klart att politiskt och ekonomiskt inflytelserika grupper inom och utom England bildat kärnan. Times har varit oundgänglig inom den engelska överklassen, för alla politiskt intresserade engelsmän, för utrikesdepartement och redaktioner över hela världen. Och denna ställning har i första rummet nåtts genom den grundliga och sakliga förmedlingen av politiska nyheter. Times blev först känd genom sina utmärkta parlamentsreferat; under senare hälften av 1800-talet tillkom en utrikespolitisk nyhetstjänst av förut okänd omfattning, möjliggjord genom en kedja fasta och flygande korrespondenter med exceptionell förmåga. Times kor-

respondent i en huvudstad var tidigare ofta ett slags andra brittisk ambassadör, med mindre yttre prestige men inte sällan med större kunskaper och bättre kontakt med personer från skilda politiska läger och samhällsklasser. I dessa hänseenden har utan tvivel Times särställning försvunnit eller blivit mindre markerad, främst genom att konkurrensen från andra tidningar ökat.

Hur har tidningens politiska hållning påverkat dess ställning? På den frågan går det inte att ge något entydigt svar. Under genombrottsperioden var Times långtifrån officiell; dess hedersnamn Dundraren (The Thunderer) vanns genom våldsamma angrepp och total självständighet mot de styrande. "Vad är ministrar eller regeringar för oss?" skrev Delane 28 februari 1851. "Några månader, eller högst några år, och så försvinner de för att ihågkommas eller glömmas tillsammans med andra ministrar och regeringar som funnits före dem. Tidningen har överlevat otaliga politiker och politiska reputationer, och vi har inga skäl att anta att den närmar sig slutet av sin karriär." Det gällde att säga ifrån, att tala högt, för att få massorna att höra, förklarade Barnes. "Journalistik är inom litteraturen vad konjak är bland dryckerna. John Bull dåsar belåtet med de fördomar som hans självkärlek kallar åsikter; och man måste fyra av tiopundare mot hans tjocka skalle för att han skall förstå vad man menar..." Northcliffe kunde med entusiasm ha instämt i dessa satsningar, och under hans sista år blev Times än en gång Dundraren, fördömd av den officiella politikens ledare, värdjande till massan mot de styrande.

Det kan möjligen sägas att Times inflytande — om man med inflytande menar omedelbar inverkan på skeendet — varit störst under dessa stormtider. Men då man talar om Times inflytande eller auktoritet menas i regel en annan sak, och det är andra tider man tänker på. Under årtionden före det första världskriget och i stort sett under mellankrigsperioden framstod Times som språkrör för den engelska statsledningen eller i varje fall för en solid och utbredd opinion inom Englands styrande klass. Detta innebär inte att tidningen (utom kanske i enstaka fall) dirigerats eller ens inspirerats av regeringen eller av

något politiskt parti. Men det innebär att tidningen med en utpräglad dragning åt konservatism förenat förmåga och vilja att särskilt i utrikespolitiken företrädande en medlande och ofta samlande linje. Sannolikt har en växelverkan förelagat mellan tidningsledningens naturliga konformitet — särskilt klar under den konservativa perioden 1885—1905 — och dess småningom medvetna önskan att vara ett nationellt organ, den engelska politikens uttolkare i världen.

Med denna hållning följer gärna ett skrivsätt med speciella fel och förtjänster. Inga överord, ingen passion — utom vid krigsutbrott, kröningar, imperiekonferenser eller kungliga dödsfall. Mätfullhet, antydningar, indirekta anvisningar blir lösen. I lyckade fall kan ledarna efter detta mönster betecknas som sakliga, förståndiga, omdömesgilla. Inte sällan blir emellertid det myndigt platta dominerande; man kan knappast upptäcka realiteterna bakom dessa gårdsgårdar av truismer och slappa sentenser. Det gäller att uttrycka en suddigt välsinnad mellanlinje, inte att vara klar, skarp och bestämd.

Hur svårt det är att på ett rimligt utrymme skildra en tidnings politik blir man ständigt påmind om vid läsningen av Times historia. I frågor, som även den bildade läsaren kan antas ha glömt, blir det nödvändigt med stor utförlighet i teckningen av bakgrund och händelser; tidningens speci-

ella meningar och insatser kommer nästan bort i floden av påminnelser om fakta. Här skall jag stanna blott vid några punkter, där historiken ger något överraskande eller gäller förlopp av särskilt intresse.

Times politik under åren före det första världskriget har sagts vara fiendlig mot Tyskland. Historiken dementerar på goda grunder denna uppfattning. Daily Mail, som också ägdes av North-

cliffe, kan möjligen betecknas som tyskhetssare: Times var det förvisso inte. Gång efter annan hävdar tidningen att förhållandet till Tyskland är gott, att det förbättrats, att trippellians och trippelentente borde kunna leva i sänja. En annan sak är att Times,

8/6 1952

Undén, Attlee och Moskva

liksom regeringen, helhjärtat gick in för fördragen med Frankrike och Ryssland 1904 och 1907 och för bevarandet av den engelska flottans överlägsenhet. Då kriget kom hörde Times till dem som krävde omedelbar engelsk aktion, och under kriget bekämpades alla tankar på "fred utan seger".

Väl känt är att Times tog en aktiv del i de attacker och intriger som ledde till Asquiths fall och Lloyd Georges regeringsbildning i december 1916. Nytt torde däremot vara att de personliga relationerna mellan Lloyd George och Northcliffe aldrig var intima och endast under en kort tid någorlunda goda. Northcliffe åtog sig visserligen för några månader chefskapet för propagandan i utlandet, men redan före segern och nyvalen 1918 hade han svängt i sin uppfattning om regeringschefen, och under den följande tiden blev han koalitionen ursinnigaste motståndare. Times stora positiva insats under åren närmast efter det första världskriget var det systematiska arbetet för en förlikning mellan England och Irland; i den frågan var Wickham Steed bestämmande.

Åren efter Hitlers maktövertagande hör till de mörka skedena i Times historia; eftergiftspolitikern hade inte någon mera auktoritativ och energisk talesman. Delvis berodde detta på att tidningsledningen ansåg fredsfördraget orättvist och höll på en snar och genomgripande revision, delvis på hänsyn till regeringen och den allmänna opinionen. Men det väsentliga är att Times chefer först i elfte timmen förstod vad nazismen var för någonting; de envisades att betrakta Hitler och hans följe som en skara upphetsade och något våldsamma, men i grunden hederliga personer, vilka genom vänliga förmaningar och eftergifter kunde bibringas goda seder och nära nog bli engelska gentlemen. Tönen i en ledare efter avrättningarna i juni 1934 är typisk (även om just denna ledare snabbt följdes av en annan och skarpare); "Herr Hitler", heter det, "söker, vad man än må säga om hans metoder, ärligt att omvandla revolutionär hets till en moderat och konstruktiv insats och att hos de nationalsocialistiska tjänstemännen framkalla en hög standard av pliktuppfyllelse." Denna Etonatityd inför brottslingarna ger i ett nötskal Times begränsning.

HERBERT TINGSTEN

Inför den socialdemokratiska partikongressen har hr Undén hållit ett tal som sakligt inte bjuder på något nytt och i övrigt inte är sämre än vanligt. Men det finns skäl att dröja vid ett par formuleringar som är betydande för isolationismen och dess konsekvenser.

På en punkt är hr Undén denna gång redo att göra en viss skillnad mellan öst och väst. "På det ideologiska planet är kommunismen en fanatisk troslära, för vilken tolerans är helt främmande. Det finns ingen motsvarighet på andra sidan, ingen enhetlig filosofi med aggressiv tendens." Men i fortsättningen saknas varje antydning om att denna "ideologiska" aspekt skulle ha tillämpning på den praktiska politiken. Det är "fruktan" som bestämmer maktgruppernas handlande, förklaras det; det ostridiga sägs inte att den ryska expansionspolitiken är orsaken till motsättningen och att Västern efter kriget i det längsta var inställd på samarbete och vänskap med Sovjet. "Vilka garantier kan Sovjetunionen ge för att västmakterna och Västtyskland skall befrias från fruktan för ett permanent ryskt grepp över östzonen och för en rysk penetration av hela Tyskland? Vilka garantier bland annat för fria val i östzonen och en oberoende tysk regering? Vilka garantier kan västmakterna i sin tur ge för att Sovjetunionen skall befrias från fruktan för västmakternas framträngande mot Sovjetunionens gränser och för Tysklands okontrollerade upprustning?" Det är ett typiskt skenresonemang i ett slags juridisk förklarad. Var och en förstår ju att garantier i ordets egentliga mening är otänkbara; hur skulle dessa garantier se ut? Realiteten är att ingen människa efter vad som hänt de senaste åren kan lita på något som helst löfte från rysk sida, att "fria val" för Stalin innebär motsatsen till vad vi menar, att enligt rysk terminologi Östtyskland redan är fritt, friare än det någonsin förr varit. Och vi vet också att då västmakterna tillåtit fria val i Västtyskland är det verkligen fria val, att Västtyskland genom generalfördraget blir reellt oberoende, att Västern håller sina löften enligt vår terminologi. Det är svårt att säga

om hr Undén småningom blivit urständsat att se läget sådant det är eller om han medvetet skyggar tillbaka för att diskutera med någon grad av realism och uppriktighet.

Lika egenartad är passagen om Europarådet. Förslaget om visst samarbete mellan Europarådet och Atlantpaktorganisationen påstås sakna praktisk betydelse. "I själva verket skulle Europarådet som sådant knappast få annan befattning med försvarsgemenskapen än att låna ut sina lokaler och en del av sitt sekretariat och ta emot intetsägande rapporter om försvarsgemenskapens verksamhet." Men en praktisk konsekvens uppstod: Sverige skulle omedelbart lämna rådet. Hr Undén tycks inte märka att han genom att förklara Edenförslaget betydelselöst också till noll reducerar de svenska skälen att lämna Europarådet vid förslagens genomförande.

Sedan kommer de vanliga fyra eller fem satserna till försvar för den svenska politiken. "Länder av Sveriges storlek brukar inte kunna sätta som mål att hjälpa andra i händelse av konflikt"; "vi tvivlar... på att freden bäst främjas genom att alla världens stater ställer upp på två fronter." Hur självfallet är inte detta och hur toltat utan vikt för den fråga det gäller. Visst vore det bättre om världen inte vore uppdelad på två fronter, ja, om det inte funnes några fronter alls. Men nu har ett hot från öster framträtt, demokratierna har måst sluta sig samman, Atlantpakten är ett värn för oss alla. Och Västerns försvarsgemenskap — och därmed utsikten att bevara freden — blir starkare med varje stat som ansluter sig. Inte "brukar" små stater "sätta som mål att hjälpa andra". Men en rad små stater har ingått i Atlantpakten, inte därför att de varit ivriga att få inkrada till de störres hjälp — vilket hr Undén antyder med sin otroligt missvisande formulering — utan därför att de tror på gemensamt försvar mot ett hot som gäller dem alla.

Vid samma möte då dessa satsar uttalades av hr Undén applåderade den svenska socialdemokratin mr Attlee. Den engelske socialistledaren talade ut, han dolde inte verkligheten bakom truismer. I länderna bakom järnridån finner vi "polisstater som överträffar

tsartidens Ryssland, en militarism våldsammare än Preussens, ett kallhamrat politiskt schackrande värre än Bismarcks". Blott ett botemedel finns: "ett kollektivt säkerhets-system, understött av alla fria länder. Atlantpakt och Europaarmé är steg på vägen." Måste inte de flesta kongressdeltagare ha tänkt att Attlee hade rätt. Eller är de så väl disciplinerade, så rejält kluvna

att de är förtjusta över både Undéns och Attlees ord. Diskussion mellan de båda förekom inte, naturligtvis; hur skulle det då ha gått med feststämningen över den internationella socialismens enighet.

Samma dag som detta skedde kom den kommunistiska tidskriften Vår tid på bordet. Här talar den officiella ryska uppfattningen genom J. Zutis. Vad som sägs tyder inte på att hr Undéns vinglerier uppskattas.

Fraserna är välkända: "Glömande historiens lärdomar är de svenska härskande kretsarna beredda att följa USA-magmaterna i det krigsöverskrift som dessa förbereder mot Sovjetunionen och folkdemokratiens länder. Men ett ömkligt öde väntar de amerikanska pådrivarnas svenska lakejer... den svenska bourgeoisin och dess tjänstaktiga socialdemokrati." Hr Undén ramlar som vanligt mellan stolarna.